

kort ved at kortlægge og beskrive hver detalje i et lille hjørne, og andre, der er som ekspeditionsrapporter fra rejser gennem ukendte egne. Denne bog er af den sidste type. Professor Glamann beskriver forbilledligt de fænomener, han har iagttaget under sin ekspedition, men bag de laugsproblemer, statsindgreb og tekniske forhold, der er bogens hovedlinje, aner læseren langt videre problemer og perspektiver.

NIELS STEENGAARD

C. R. BOXER: *The Dutch Seaborne Empire, 1600-1800. The History of Human Society*. Gen. ed. J. H. Plumb. London, Hutchinson & Co. Ltd., 1965. xxvi + 326 s. Ill. og kort. 50 sh.

»*The condition of man is now superior to what it was*«. Det er vist længe siden, en seriøs historiker har vovet at give så utvetydigt udtryk for sin udviklingsoptimisme som Cambridgehistorikeren J. H. Plumb i sin indledning til dette bind i den af ham redigerede serie, »*The History of Human Society*«. Plumb har tidligere i flere essays beskæftiget sig med historiens og historikerens plads i vor tids samfund og kultur, han har beklaget svælget mellem den professionelle forsker og den dannede læser og set det som et resultat, ikke kun af den videnskabelige specialisering, men også af hele det sidste halve århundredes kulturelle usikkerhed.

Dette bevidste engagement er seriens udgangspunkt. *The History of Human Society* skal ikke blot være endnu en række textbooks, planen er, at bindene tilsammen skal give et impressionistisk billede af menneskehedens udvikling gennem de to store revolutioner, den neolitiske og den industrielle, til nutidens komplicerede samfund, hvor »menneskenes vilkår er bedre end før«. Det er med andre ord velstands- og udviklingssamfundenes verdenshistorie, Plumb ønsker at skabe, og dermed en verdenshistorie, der vil forekomme den nutidige læser relevant.

Planen er mere end ambitiøs, men den forekommer meget sympatisk og rigtig. Om den så er gennemførlig er en anden sag. Lord Acton's *Cambridge Modern History* var også i sit oplæg båret af et tidsbestemt engagement, men i sin udformning levede den sjældent op til oplægget – hvad der måske snarest var en fordel for de enkelte bidrag.

Det foreliggende bind er udarbejdet af Camoensprofessoren i portugisisk ved King's College, London, C. R. Boxer, der er kendt som forfatter til adskillige originale arbejder inden for både portugisisk og nederlandsk ekspansionshistorie. Skønt hans oprindelige udgangspunkt var Det fjerne Østens historie, og han hidtil kun har beskæftiget sig med europæisk historie i forbigående, har han i dette bind valgt at lægge tyngdepunktet i Nederlandene. Bogen er tilrettelagt som den nederlandske ekspansions kulturhistorie, med eftertryk på nederlandsk. Dagligliv og idehistorie er skildret på baggrund af en omhyggelig redegørelse for den politiske og økonomiske struktur, der alene udgør op mod en trediedel af bogens omfang. Ét kapitel er helliget udviklingen af den eneste nederlandske bosætningskoloni af varig betydning, Sydafrika, mens de øvrige kapitler behandler forhold som religionen, livet om bord på skibene og i forter og faktorer.

Dette stofvalg forekommer at være i modstrid med hovedredaktørens intentioner. Hvis bindet skal være et udsnit af menneskehedens historie og ikke kun et stykke nederlandsk kulturhistorie, er der en række emner, der trænger sig på som mindst lige så berettigede til en behandling som de udvalgte. Østersøområdet var ganske vist ikke en del af det nederlandske imperium, men Østersøhandelen, eller nordsøfiskeriet for den sags skyld, var en lige så vigtig del af baggrunden for den nederlandske ekspansion som den reformerte religion eller republikkens forfatning. Det er sandsynligt, at forf. selv har været opmærksom på dette forhold, han nævner Østersøhandelen med respekt, men i forbigående, flere steder i bogen, og i hans kritik af Brugmans påvisning af kolonihandelens forholdsvist beskedne plads i den nederlandske økonomi synes der at ligge et forsvar for den valgte begrænsning.

Helt bortset fra at stofvalget i dette bind ikke er i overensstemmelse med hovedredaktørens planer, er det en særdeles læseværdig bog, ekstra kærkommen i betragtning af knapheden på let tilgængelige værker om den nederlandske storhedstid. Professor Boxer er meget lærd, og han bærer sin lærdom med elegance. Hans kendskab til de mest forskelligartede geografiske og historiske milieuer er lige så imponerende som hans belæsthed, han færdes med samme sikkerhed i den sydafrikanske »veld« som mellem Amsterdams regentfamilier, og han finder gang på gang det helt rigtige citat til illustration af sin fremstilling.

NIELS STEENSGAARD

D. L. FARMER: *Britain and the Stuarts, 1603–1714*. Bell Modern Histories. London, G. Bell and Sons Ltd., 1965. 436 s. 35 sh.

Britain and the Stuarts er skrevet med henblik på engelske »undergraduates« periodelæsning, hvad der ikke mindst har præget dens meget pædagogiske opbygning. Bogen er disponeret i et indledende kapitel »Elisabeth's Legacy« og seks kronologiske kapitler, der igen er opdelt i mindre afsnit, med emner som parlamentet, administrationen, kirken, Irland, Skotland osv. De kronologiske kapitlers saglige opdeling varierer efter, hvilken vægt der tillægges de forskellige emner på forskellige tidspunkter. Denne disposition medfører en del gentagelser; det skæmmer bogens form, men forhøjer uden tvivl dens pædagogiske anvendelighed. Bogens tyngdepunkt er den politiske historie, de kulturelle afsnit er så kortfattede, at de næppe kan være af interesse for den uforberedte. George Herbert får tre linjer, det samme får Robert Herrick, mens John Donne er uomtalt.

Heller ikke den økonomiske historie og ekspansionshistorien er tilgodeset i særlig stort omfang, på disse punkter er bogen endda ikke helt fri for fejl. Overenskomsten mellem ostindienskompagnerne af 1619 undertegnedes ikke i Batavia (s. 62) – en umulig tanke; Coen accepterede kun traktaten, fordi han fik den påtvunget hjemmefra. Det var dog på den anden side ikke Coen, der gav befaling til den såkaldte Amboinamassakre, således som det hævdes på den samme side; ansvaret påhviler alene den nederlandske guvernør i Amboina, van Speult. Meget væsentlige sider af den økonomiske historie lades uomtalt eller nævnes kun ganske kort, det gælder f. eks. kulindustrien, skibsfarten og de